

ความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์และ พัฒนากล้วยไม้ในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก

ระพี สาคริก

.....

การเลี้ยงกล้วยไม้ได้ผ่านเข้ามามีบทบาทสำคัญอยู่ในงานอดิเรกอันเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของมนุษย์ในประเทศต่างๆ ซึ่งเจริญแล้วด้วยการศึกษา แม้ว่าจะมีการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้อีกรูปแบบหนึ่ง .ซึ่งมุ่งการทำสวนกล้วยไม้ตัดดอกเป็นอาชีพด้วย

แต่ดอกกล้วยไม้ซึ่งเป็นผลิตผลก็ถูกป้อนไปสู่บรรดาผู้ใช้ เพื่อผลประโยชน์ในด้านจิตใจเป็นหลักสำคัญ ดังนั้น ความรักและความประทับใจกล้วยไม้จึงได้ขยายขอบเขตกว้างขวางออกไปทั่วโลก ทำให้การส่งเสริมการปลูกกล้วยไม้ มีบทบาทสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจดีระหว่างมวลมนุษยชาติ

นอกจากนั้น ยังเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งมีชีวิตซึ่งถูกนำมาใช้เพื่อการศึกษาและวิจัยในด้านชีววิทยาด้วย ในมุมกลับ เมื่อเกิดมีการขยายตัวของความต้องการบนฐานดังกล่าว จึงมีการขยายตัวทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการปลูกกล้วยไม้ ติดตามมาเช่นกัน

โดยหลักการจำแนกกล้วยไม้ในด้านรูปวิธาน กล้วยไม้เป็นต้นไม้กลุ่มหนึ่งที่มีการกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ กว้างขวางอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ของโลกซึ่งมีสภาพแวดล้อมและนิเวศน์วิทยาแตกต่างกันอย่างกว้างขวาง ได้มีการค้นพบกล้วยไม้มาแล้วนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นจำนวนหลายร้อยสกุล และหลายพันชนิด

หากพิจารณาด้วยหลักการอย่างกว้างๆ ภายในภูมิภาคต่างๆ ของโลกซึ่งมีสภาพแวดล้อมธรรมชาติอยู่ในเขตร้อนและชุ่มชื้น จะมีกล้วยไม้ป่าหนาแน่นกว่าเขตอบอุ่น ทั้งในด้านชนิดและปริมาณ และถ้าหากพิจารณาดูโลกอย่างกว้างๆ ก็จะพบความจริงว่า แหล่งซึ่งถือว่ามีควมอุดมสมบูรณ์ด้วยกล้วยไม้ป่าแหล่งใหญ่อย่าง เห็นได้ชัดเจนนั้น คงจะได้แก่เขตร้อนของทวีปอเมริกาแหล่งหนึ่ง กับภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกอีกแหล่งหนึ่ง ทั้งสองภูมิภาคใหญ่นี้ดังกล่าว มีกล้วยไม้ธรรมชาติที่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ทั้งในด้านการจำแนกโดยหลักวิธาน และ พื้นฐานทางพันธุศาสตร์

ได้มีการจัดงานประชุมกล้วยไม้โลก (World Orchid Conference) ขึ้นเป็นครั้งแรก ณ เมืองเซ็นหลุย มลรัฐมิสซูรี สหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ. 2497 โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศในการพัฒนาการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้เพื่อความมั่นคง และได้มีการกล่าวถึงความสำคัญของการนำเอาความรักความสนใจกล้วยไม้มาเป็นศูนย์รวมในการสร้างความเข้าใจดีระหว่างกันและกัน อันเป็นหลักจริยธรรมของมวลมนุษยชาติ และเสริมด้วยความร่วมมือกันเพื่อการพัฒนาความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้วย

ใคร่จะขอหยิบยกเอาสมาคมกล้วยไม้ต่างๆ ที่ร่วมมือกันในระยะเริ่มต้น มากกล่าวไว้เป็นตัวอย่าง เช่น สมาคมกล้วยไม้อเมริกัน สมาคมพืชกรรมหลวงแห่งประเทศไทยอังกฤษ วงการกล้วยไม้จากออสเตรเลีย และจากประเทศอื่นๆ ซึ่งในขณะนั้น พึ่งจะเริ่มมีการเติบโตขึ้นมาใหม่ๆ

ในระยะที่ผ่านพ้นมาแล้ว ได้มีการเคลื่อนไหวจากกิจกรรมต่างๆ ซึ่งสะท้อนภาพให้สามารถเข้าใจเด่นชัดได้ว่า แนวคิดของการจัดประชุมกล้วยไม้โลกนั้น ได้เน้นความสำคัญของการปลูกกล้วยไม้เพื่อหวังผลในด้านจริยธรรมของมนุษยชาติ ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาสังคม

เนื่องจากตลอดระยะเวลาที่มนุษย์ได้มีการพัฒนามาแล้วนั้น ได้มีแนวโน้มซึ่งเน้นในการพัฒนาทางด้านวัตถุมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ ทำให้สูญเสียคุณทางด้านจริยธรรมมากยิ่งขึ้น และไกลออกไปอีก คือ ส่งผลกระทบต่อให้ธรรมชาติอันเป็นหลักรองรับชีวิตมนุษย์ต้องสูญเสียไปมากยิ่งขึ้นทุกขณะ

การร่วมมือกันส่งเสริมให้มีการเพิ่มพูนความรักความสนใจเกี่ยวกับความสวยงามและความมีชีวิตชีวาของกล้วยไม้ โดยมุ่งสู่หลักของความเป็นธรรมชาติอันแท้จริง เชื่อว่าน่าจะเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการเพิ่มพูนพลังในการอนุรักษ์ธรรมชาติให้แก่จิตใจมนุษย์ได้

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2497 เป็นต้นมา ก็ได้มีการจัดงานประชุมกล้วยไม้โลกขึ้นทุกๆ 3 ปี โดยหมุนเวียนไปตามประเทศต่างๆ ซึ่งมีความเหมาะสมและความพร้อมในการรับเป็นเจ้าภาพงานประชุมครั้งที่ 2 ได้จัดขึ้นที่นครโฮโนโนลูลู ฮาวาย เมื่อปี พ.ศ. 2500 ครั้งที่ 3 ได้จัดงานขึ้นที่นครลอนดอน ประเทศอังกฤษ เมื่อปี พ.ศ. 2503 งานประชุมครั้งที่ 4 ได้จัดขึ้นที่สิงคโปร์ เมื่อปี พ.ศ. 2506 งานประชุมครั้งที่ 5 ได้จัดขึ้นที่มลรัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ. 2509 งานประชุมครั้งที่ 6 ได้จัดขึ้นที่นครซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย เมื่อปี พ.ศ. 2512 งาน

ประชุมครั้งที่ 7 ได้จัดขึ้น ณ ประเทศโคลัมเบีย ในอเมริกาใต้ เมื่อปี พ.ศ. 2515 งานประชุมครั้งที่ 8 ได้ไปจัดในยุโรปอีก โดยจัดที่ประเทศเยอรมันตะวันตก ในปี พ.ศ. 2518 งานประชุมครั้งที่ 9 ได้จัดในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2521 งานประชุมครั้งที่ 10 ได้จัดขึ้นที่เมืองเดอร์บัน ทวีปแอฟริกาใต้ ในปี พ.ศ. 2524 และการประชุมครั้งที่ 11 ได้จัดขึ้น ณ มลรัฐฟลอริดา สหรัฐอเมริกา เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2527

นอกจากนั้น คณะกรรมการพิจารณาประเทศเจ้าภาพยังได้กำหนดประเทศล่วงหน้าไว้อีกถึงสองครั้ง คือ การประชุมครั้งที่ 12 จะไปจัดที่ประเทศญี่ปุ่น ในปี พ.ศ. 2530 และ การประชุมครั้งที่ 13 จะไปจัดที่ประเทศนิวซีแลนด์ ในปี พ.ศ. 2533

แม้ว่าทรัพยากรกล้วยไม้ธรรมชาติในภูมิภาคยุโรป จะมีไม่มากนัก แต่ถ้าดูตามประวัติศาสตร์การเลี้ยงกล้วยไม้ วัฒนธรรมยุโรปได้มีบทบาทในการนำเอากล้วยไม้จากถิ่นต่างๆ ของโลก มาปลูกเลี้ยงกันตั้งแต่นยุคแรกๆ และยังได้ถ่ายทอดกลับไปสู่ภูมิภาคอื่นๆ ของโลกตามการแผ่กระจายทางวัฒนธรรมด้วย

การประชุมกล้วยไม้ยุโรปภูมิภาคครั้งที่ 1 ได้เริ่มต้นขึ้น ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย เมื่อปี พ.ศ. 2510 ต่อมาก็ได้มีการจัดขึ้นทุกๆ ช่วง 3 ปีเช่นเดียวกันกับการประชุมกล้วยไม้โลก แต่จัดตามหลังจากการประชุมกล้วยไม้โลกแต่ละครั้ง 1 ปี ถัดจากการประชุมครั้งที่ 1 ในประเทศออสเตรียแล้ว ครั้งถัดๆ มา ก็ได้จัดขึ้นที่ประเทศฝรั่งเศส อังกฤษ ฮอลันดา สวิตเซอร์แลนด์ และมาลงที่ประเทศเยอรมันตะวันตก ในปี พ.ศ. 2525 นอกจากนั้นก็ยังสามารถกำหนดประเทศเจ้าภาพล่วงหน้าต่อไปอีกสองแห่ง คือ อังกฤษและฝรั่งเศส ในปี พ.ศ. 2528 และ 2531 ตามลำดับ

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประชุมกล้วยไม้ภูมิภาคยุโรปครั้งที่ 7 ซึ่งจะจัดขึ้นในนครลอนดอน ประเทศอังกฤษ ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2528 นี้ ทางสมาคมพืชกรรมหลวงแห่งประเทศไทยจะจัดงานฉลองครบรอบ 100 ปี โดยจัดงานระดับระหว่างประเทศครั้งใหญ่ด้วย

ประเทศออสเตรียซึ่งเป็นประเทศใหญ่มากประเทศหนึ่ง มีสากกล้วยไม้ เป็นหลัก มีสมาคมกล้วยไม้กระจายไปทั่วๆ ไป และมีกล้วยไม้ป่าอยู่ในธรรมชาติเป็นจำนวนมาก ก็ได้มีการจัดงานประชุมระดับชาติมาแล้ว จนถึงครั้งที่ 9 เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2527 นี้

และกำลังเตรียมจัดงานประชุมกล้วยไม้แห่งชาติครั้งที่ 10 พร้อมทั้งมีการฉลองครบรอบ 10 ครั้ง โดยการจัดใหญ่เป็นพิเศษ และ ขยายขอบเขตงานเป็นงานระหว่างประเทศด้วย ในเดือน กันยายน พ.ศ. 2529 ณ เมืองอาติเลด

อนึ่ง การจัดประชุมกล้วยไม้แห่งชาติของออสเตรเลียแต่ครั้งนั้น สมาคมกล้วยไม้ต่างๆ ภายในประเทศได้หมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพจัดงาน ช่วยให้งานนี้ได้หมุนเวียนไปตามภาคต่างๆ ของประเทศอย่างกว้างขวาง ซึ่งนับได้ว่า เป็นการกระจายงานซึ่งอยู่บนหลักการที่ดี

.กลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งมีหลักการของ**การตั้งกลุ่ม อยู่บนฐานทางการเมือง** ซึ่งช่วงนั้นมีประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และประเทศไทย ก็ได้มีการจัดประชุมกล้วยไม้อาเซียน เริ่มต้นขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2518 โดยมีประเทศไทยเป็นเจ้าภาพแรก และหมุนเวียนไปตามประเทศสมาชิกภายในกลุ่มอาเซียนทุกช่วง 2 ปี เมื่อไม่นานมานี้ บรูไนได้แยกตัวออกจากมาเลเซียเป็นประเทศอิสระ กลุ่มอาเซียนจึงเพิ่มสมาชิกมาอีก 1 ประเทศ

อย่างไรก็ตาม **แนวคิดพื้นฐานของการจัดประชุมกล้วยไม้ของกลุ่มอาเซียน** แตกต่างไปจากการประชุมกล้วยไม้ในระดับนานาชาติอื่น ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว เพราะมีรากฐานเป็นฐานทางการเมือง และยังมีข้อจำกัดที่แคบ ทำให้แนวคิดที่แท้จริงของคุณค่ากล้วยไม้ซึ่งมีต่อมนุษย์ ชาติความมีเอกภาพและความคล่องตัว กลุ่มกล้วยไม้อาเซียน จึงมีฐานที่ตกอยู่ในสภาวะเป็นฐานทางการเมือง และหวังผลทางด้านเศรษฐกิจอันเป็นส่วนปลายเหตุของกระบวนการเลี้ยงกล้วยไม้

อนึ่ง การจัดงานประชุมกล้วยไม้นานาชาติแต่ครั้ง จากอดีตถึงปัจจุบัน ถ้าหากทัศนคติของเราไม่จำกัดอยู่แต่เพียงว่า เป็นงานที่ผู้เลี้ยงกล้วยไม้สมัครเล่น นักวิชาการ และผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ นำกล้วยไม้มาเพื่อประกวดกัน มีผลงานซึ่งต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ นำมาเสนอกัน และทำความรู้จักมักคุ้นเพื่อทำการติดต่อกันในอนาคต หากมองไกลออกไปสู่การจัดองค์กร เพื่อร่วมมือกันทำงานที่สามารถอุทิศให้แก่สังคมในทางสร้างสรรค์ ดังเช่น การจัดงานประชุมกล้วยไม้โลก ได้มีการจัดกรรมการอนุรักษ์กล้วยไม้ป่า และกรรมการทางวิชาการอื่นๆ

ถ้าหากเราตระหนักดีว่า การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ส่งผลสะท้อนในการปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่มนุษย์ เพื่อให้เป็นผู้รักและเห็นคุณค่าอันแท้จริงของธรรมชาติ และเลยไปสู่การรัก

มนุษยธรรมแล้ว เราย่อมตระหนักได้ถึงควมมีคุณค่าอันแท้จริงของพันธกิจกล้วยไม้ป่า อันถือได้ว่าเป็นชีวิตที่มีกำเนิดมาโดยธรรมชาติ และมีธรรมชาติเป็นพื้นฐาน ส่วนกล้วยไม้ลูกผสม ก็ถือได้ว่าเป็นการผลิตขึ้นโดยมนุษย์เพื่อตอบสนองความต้องการทางอารมณ์และเพื่อการศึกษา รวมถึงประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การอนุรักษ์พันธุ์กล้วยไม้ธรรมชาติ จึงถือเป็นเรื่องสำคัญตามอุดมการณ์ของ “ความรักและความซึ้งในคุณค่าของกล้วยไม้” อันแท้จริง

ผู้เขียนเรื่องนี้ ยังคงรู้สึกประทับใจในการบรรยายของ นายกอร์ดอน ดิลลัน อดีตเลขาธิการและบรรณาธิการ สมาคมกล้วยไม้อเมริกัน เรื่อง “บัญชีกล้วยไม้ของฉัน” ซึ่งได้บรรยาย ณ งานประชุมกล้วยไม้ภูมิภาคยุโรปครั้งที่ 2 ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เมื่อปี พ.ศ. 2513

ผู้เขียนเรื่องนี้ เป็นคนหนึ่งที่ได้นั่งฟังการบรรยายในครั้งนั้นแล้ว รู้สึกว่า คำพูดทุกคำของท่าน ได้ถูกกล่าวออกมาจากส่วนลึกของความรู้สึกอันแท้จริง ซึ่งสะท้อนถึง การมองเพื่อนมนุษย์หลายรูปแบบที่เข้ามาสู่วงการกล้วยไม้ซึ่งท่านรักและซึ้ง ด้วยความมีใจกว้าง และเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงความมีมนุษยธรรม โดยปราศจากอคติที่เกาะเกี่ยวอยู่เพียงด้วยอารมณ์ส่วนตัว

นายกอร์ดอน ดิลลัน เป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งที่ได้มีส่วนร่วมริเริ่ม การประชุมกล้วยไม้โลกขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2497 และยังได้เป็นผู้ซึ่งทุ่มเทชีวิตจิตใจในการผลักดันให้กล้วยไม้มีส่วนพัฒนาจิตใจมนุษย์อย่างสำคัญ ตลอดระยะเวลาอันยาวนานของชีวิตท่าน และท่านได้สิ้นชีวิตเมื่อปี พ.ศ. 2525 ท่ามกลางผลงานซึ่งยังคงประทับใจผู้เขียน และเชื่อว่ายังคงอยู่ในจิตใจเพื่อนกล้วยไม้ทั่วโลก ผู้มีโอกาสสัมผัสท่านและผลงานท่านมาจนถึงบัดนี้

ภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก เป็นแหล่งใหญ่ของโลกแหล่งหนึ่งที่เคยอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่ามากมาย รวมทั้งกล้วยไม้ป่า และสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ มีบทบาทสำคัญต่อการเอื้ออำนวยประโยชน์สุขให้แก่มวลมนุษยชาติด้วย

แต่ภูมิภาคนี้ก็ยังมีทั้งประเทศที่พัฒนาตนเอง เจริญก้าวหน้าไปไกลทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษาและการเมือง เช่น ประเทศญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และฮาวายอี แต่ประเทศอีกเป็นจำนวนไม่น้อยในภูมิภาคเดียวกันนี้ ยังคงตกอยู่ในสภาวะที่เรียกกันว่า กำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา

ประเทศกลุ่มหลังนี้เอง ต้องการความเข้าใจ เห็นใจ และความร่วมมือด้วยความจริงใจ จากประเทศที่เจริญกว่า เพื่อการพัฒนาตนเองทั้งในด้านจริยธรรม การศึกษา และเศรษฐกิจในระดับพื้นฐาน และประเทศในกลุ่มหลังนี้อีกเช่นกัน ที่เคยมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติอย่างกว้างขวาง แต่ในปัจจุบันกำลังเผชิญกับแนวโน้มสู่ความสูญเสียดังนี้ ยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

แม้ว่ากล้วยไม้จะเป็นเพียงสิ่งเดียว แต่ถ้าหากมองให้ลึกซึ้งถึงรากฐานของการพัฒนาในส่วนที่เป็นปรัชญา และมีการร่วมมือกันอย่างจริงจัง เราน่าจะมุ่งสู่ความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในภูมิภาคนี้ไว้ และสร้างแนวโน้มในการพัฒนา ที่มีวิถีมุ่งสู่ความมั่นคงและความเจริญร่วมกันในระยะยาวได้

สำหรับการริเริ่มความคิดที่จะให้มีการจัดงานประชุมในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิกขึ้นเป็นประจำนั้น น่าจะถือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม และจัดขึ้นทุกช่วง 3 ปีโดยถือหลักเดียวกันกับการจัดงานประชุมกล้วยไม้โลก และการประชุมกล้วยไม้ภูมิภาคยุโรป และในเมื่อการประชุมกล้วยไม้ภูมิภาคยุโรปจัดตามหลังการประชุมกล้วยไม้โลก 1 ปี การประชุมนี้ก็ควรจะจัดตามหลังการประชุมภูมิภาคยุโรป 1 ปี ซึ่งถือได้ว่าเป็นจังหวะที่เหมาะสม และหมุนเวียนไปตามประเทศต่างๆ ภายในภูมิภาคนี้ นอกจากนี้ ยังน่าจะมีสำนักงานเลขาธิการเพื่อการประสานงานให้เป็นการถาวร โดยฝากไว้กับประเทศใดประเทศหนึ่งซึ่งเป็นสมาชิกของภูมิภาค ที่มีความพร้อม

การร่วมมือกันในด้านการศึกษา การวิจัย และการอนุรักษ์ธรรมชาติ ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม อันถือได้ว่าเป็นจริยธรรมพื้นฐานเพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจที่ดีในอนาคต และน่าจะเป็นกำลังส่วนหนึ่งในการเสริมกิจกรรมระดับโลก และองค์กรในภูมิภาคอื่นๆ ให้มีความเข้มแข็งและสมบูรณ์ยิ่งขึ้นได้

หมายเหตุ เรื่องนี้ ฉบับภาษาอังกฤษ ใช้ในการบรรยายเปิดรายการประชุมสัมมนากล้วยไม้ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกครั้งที่ 1 ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น เมื่อเช้าวันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2527